

Розділ V. Здоров'язбережувальний компонент педагогічних досліджень

doi: 10.15330/msuc.2017.16.98-101

Наталія Лісна-Міськів,аспірант,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
(м. Хмельницький)**Natalia Lisna-Miskiv,**Postgraduate Student,
Khmelnytsky Humanitarian Pedagogical Academy
(Khmelnytsky)
natalisnamiskiv@gmail.com
ID orcid.org/0000-0001-5457-6011УДК 378:614.253.5
ББК 74.0+88+51.2

ЗМІСТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР-БАКАЛАВРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

CONTENT OF READINESS OF FUTURE BACHELOR NURSES FOR PROFESSIONAL ACTIVITY

Проаналізовано психолого-педагогічну сутність наукової дефініції «готовність» та розкрито підходи до її структури. Представлено авторське бачення змісту готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності, де виокремлено мотиваційно-ціннісний, теоретико-когнітивний, практико-конативний та особистісно-рефлексивний компоненти; обґрунтовано доцільність мотиваційного, знанневого, діяльнісного та аналітичного критеріїв. Проаналізовано творчий, достатній, реконструктивний, репродуктивний рівні готовності. З методологічної позиції така структура готовності та рівнева характеристика дозволить порівняти сформованість готовності до професійної діяльності у майбутніх медичних сестер до початку експериментального дослідження та у кінці.

Ключові слова: майбутні медичні сестри, готовність до професійної діяльності, компоненти, критерії, показники, рівні.

The article analyzes the psychological and pedagogical essence of the scientific definition «readiness» and reveals the approaches of scientists to its structure. The readiness of future nurses to professional activity is seen as a requirement for the individual, which implies the ability to take responsibility for making decisions and the resolution of everyday professional tasks. Readiness is a kind of professional neoplasm that characterizes a new personality type of the future specialist in the medical sphere, which is formed as a special synthesis of various types of professional activity. In the structure of readiness of future medical bachelor nurses for professional activity, the motivational-valuable, theoretical-cognitive, practical-connative and personally-reflexive components are singled out. In particular, the motivational sphere is a complex systemic and holistic formation that embraces such personality traits as the orientation of internal motivation for professional activity and value orientation. The cognitive theoretical component covers professional knowledge of scientific foundations, facts, and the phenomena of its future professional activity. Practical-connative component reveals a holistic system of professional skills. The personality-reflexive component takes into account mercy and tolerance, which are recognized as extremely important for the realization of professional activity, as well as the ability to reflect.

Under the criterion, we understand the sign, according to which the definition and assessment of the state of the formation of readiness of future medical bachelor nurses to the professional activity. The expediency in the structure of readiness of motivational, knowledgeable, active and analytical criteria is substantiated. It was established that the indicators act as a criterion meter and are considered as the basis for a qualitative assessment of the formation of the readiness for professional activity of future bachelor nurses, which allows to carry out a quantitative description of the manifestation. The need to evaluate the degree of severity of each criterion has led us to consider the issue of the level grading of the process of formation of the readiness of future nurses for professional activity. In the process of research, a decision was made on four levels: creative, adequate, reconstructive, reproductive. A quantitative assessment of readiness is determined by the level of formation of indicators, and a qualitative assessment will be carried out using specific questionnaires, questionnaires, tests, and business games, which will allow to assess the effectiveness of the training of future nurses with a bachelor's education level. From the methodological point of view, such readiness structure and level characterization will allow to compare the formation of readiness for professional activity of future medical bachelor nurses before and after the experimental study.

Key words: future medical nurses, readiness for professional activity, components, criteria, indicators, levels.

Проанализировано психолого-педагогическую сущность научной дефиниции «готовность» и раскрыто подходы к ее структуре. Представлено авторское видение содержания готовности будущих медицинских сестер к профессиональной

деятельности. В структуре готовности выделены мотивационно-ценностный, теоретико-когнитивный, практико-конативный и личностно-рефлексивный компоненты и обоснована целесообразность мотивационного, теоретического, деятельностного и аналитического критериев и показателей. Проанализированы уровни готовности творческой, достаточный, реконструктивный, репродуктивный. С методологической позиции такая структура готовности и уровневая характеристика позволит сравнить сформированность готовности к профессиональной деятельности у будущих медицинских сестер к началу экспериментального исследования и в конце.

Ключевые слова: будущие медицинские сестры, готовность к профессиональной деятельности, компоненты, критерии, показатели, уровни.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний роботодавець зацікавлений у вдосконаленні якості медичних послуг, а відповідно, і у кадровому забезпеченні медичних установ професійними фахівцями середньої ланки. З огляду на це, існує потреба кардинальної перебудови процесу професійної освіти майбутніх медичних сестер у вищих медичних навчальних закладах (ВМНЗ), що має охоплювати формування готовності до професійної діяльності. Така позиція задекларована у Концепції розвитку вищої медичної освіти [1], де акцентовано увагу на необхідності здійснення професійної підготовки компетентних фахівців, які будуть конкурентноздатні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми, дозволяє констатувати, що проблема становлення майбутнього фахівця саме в період його навчання у ВМНЗ та досягнення студентами максимального рівня готовності до професійної діяльності розглядається науковцями як одна з пріоритетних. Так, якщо аналізувати поняття «готовність» з психолого-педагогічної точки зору то, можна знайти багато різноманітних трактувань. Зокрема, готовність у дослідженнях О. Антонова, Н. Волкової, Ю. Кулюткіна, В. Сластьоніна розглядається як: інтеграційна якість особистості; установка на конкретну діяльність; результат професійної підготовки; багатопланове, інтегроване утворення, компоненти якого тісно взаємопов'язані; певний рівень пізнавальної та соціальної зрілості, що необхідний для успішного оволодіння знаннями; цілісне явище, яке поєднане переконаннями, морально-вольовими якостями, знаннями, вміннями і навичками; динамічну систему, що включає мотиваційні, пізнавальні, вольові, емоційні характеристики і т.д.

Розглянемо конкретніше бачення готовності до професійної діяльності студентів ВМНЗ. Так, у готовності, на думку І. Лембрик [2, с. 227], повинні поєднуватися теоретичні та практичні складові, що дозволяють студентів-медику здійснювати практичну діяльність. У публікації О. Ісаєвої [3] наголошено, що удосконалення умінь і навичок у майбутньому спричинить подальший кар'єрний ріст [3, с. 83]. Ці аспекти у баченні О. Ісаєвої підвищать рівень готовності майбутніх медичних фахівців до професійної діяльності.

Формування мети статті. У процесі вивчення цих питань було встановлено, що готовність майбутніх медичних сестер до професійної діяльності на практико-педагогічних засадах не було предметом окремого дослідження. А тому мета статті – розкрити сутність готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності та проаналізувати її структуру.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Пріоритетним є той факт, що готовність до професійної діяльності відіграє провідну роль під час формування професіоналізму майбутнього фахівця. На основі проведеного аналізу суджень встановлено, що «готовність» – є результатом професійної підготовки. Готовність майбутніх медичних сестер до професійної діяльності розглядаємо як вимогу до особистості, що передбачає сформовану здатність брати на себе відповідальність у прийнятті рішень та розв'язанні щоденних професійних завдань. Тобто, готовність – це своєрідне професійне новоутворення, що характеризує новий тип особистості майбутнього фахівця медичної сфери, яке формується як особливий синтез різних видів професійної діяльності.

Поставлена у статті мета і передбачала вивчення підходів науковців до структури готовності. Так, у статті І. Лембрик [2] наведено такі структурні елементи: 1) когнітивний (сукупність знань про предмет, сутність професійної спрямованості); 2) діяльний (практичний досвід); 3) оперативно-технологічний (знання та вміння); 4) особистісний (сукупність індивідуально-психологічних якостей та здібностей); 5) ціннісно-мотиваційний (сукупність орієнтирів, мотивів, адекватних меті та завданням навчання, прояв світоглядної позиції); 6) рефлексивний (здатність міркувати логічно, оцінювати, прогнозувати, креативно мислити) [2, с. 227]. Подібні позицію знаходимо у дослідженні Є. Лапочкіна [5], де задекларовано, що професійна готовність – це складне утворення, яке включає: мотиваційний (позитивне ставлення, інтерес до професії); орієнтаційний (знання про особливості професійної діяльності, вимоги до особистості); операційний (володіння способами і прийомами професійної діяльності, вміннями, навичками); вольовий (самоконтроль, вміння управляти діями); оцінний (самооцінка професійної підготовленості і відповідність оптимальним технологіям медичної допомоги).

На основі узагальнення наукової інформації було прийнято рішення про доцільність виокремлення у структурі готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності мотиваційно-ціннісного, теоретико-когнітивного, практико-конативного, особистісно-рефлексивного компонентів. Обираючи мотиваційно-ціннісний компонент, було враховано, що мотивацію розглядають як фактор, що детермінує поведінку та спонукає до активності. Цей компонент виконує регулятивну функцію діяльності. Мотиваційно-ціннісна сфера – це складне системне утворення, що охоплює спрямованість внутрішньої мотивації та ціннісні орієнтації. Як доводять С. Черкасов та А. Сараєв [6], поєднання мотиваційної спрямованості з цінностями дозволяє майбутньому фахівцеві

осмислено готуватися до майбутньої професійної діяльності. Засвоюючи цінності і перетворюючи їх в ціннісні орієнтири та мотиваційні сили, медична сестра стає активним суб'єктом професійної діяльності.

Теоретико-когнітивний компонент готовності охоплює професійні знання, які виступають об'єктивно необхідними для праці медичного працівника середньої ланки, складають основу для формування професійної компетентності та необхідні для досягнення бажаних результатів праці. Відзначимо, що знання повинні відповідати її спеціальності, професійним обов'язкам, а також бути повними, глибокими, міцними. Випускник ВМНЗ з дипломом бакалавра медичної сестри повинен володіти широким кругозором та прагнути до практичного використання здобутих знань на практиці.

Практико-конативний компонент базується на цілісній системі професійних умінь та навичок. Професійні вміння охоплюють дії та маніпуляційні «техніки», які застосовують медичні сестри. Професійні вміння виступають вихідними елементами лікувально-профілактичної роботи. Тоді як навички базуються на досконалому володінні дією, причому чим більше навичок, тим успішніша буде професійна діяльність. Це сенсорні, рухові, розумові, навички індивідуальної та колективної діяльності, навички спілкування. Причому усі види навичок тісно пов'язані між собою. У діяльності медичної сестри вони проявляються в єдності, хоча можуть відігравати різну роль в залежності від завдань.

Виокремлюючи особистісно-рефлексивний компонент, виходили з тих міркувань, що для студентів, які відповідально поставилися до вибору своєї професії повинні на першому місці бути такі якості як милосердя і толерантність, а також рефлексія. Погоджуємося із вітчизняними дослідниками Є. Заїкою та О. Зимовимим у тому, що рефлексія – окремий акт психічної діяльності, що спрямовується особою на себе, а рефлексивність – загальна здатність особистості якісно здійснювати акти рефлексії [7, с. 95].

Окрім компонентів у структурі готовності виокремлюємо критерії та показники. У педагогічній літературі критерій (від грец. *kriterion* – засіб для судження) розуміють по різному. Зокрема, за визначенням І. Дичківської, критерій «характеризує властивість (якість) об'єкта, оцінювання якого можливе за одним із способів вимірювання або за експертним методом» [7, с. 344]. Під критерієм розуміємо ознаку, відповідно до якої відбувається визначення та оцінка стану сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх медичних сестер. Критерії повинні відповідати вимогам валідності, повноти, надійності. Констатуємо, що валідність критерію визначається значимістю для ефективності професійної діяльності майбутніх медичних сестер, повнота дозволить відобразити всі значущі сторони професійної діяльності, а надійність оцінює кореляцію повторних замірів, проведених з різними інтервалами часу.

Наукова категорія «показник» передбачає ступінь вияву, якісну сформованість, визначеність критерію. Тобто, можна констатувати, що показники виступають у ролі вимірника критерію та розглядаються нами як основа для якісної оцінки сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх медичних сестер-бакалаврів, що дозволяє провести кількісну характеристику прояву. На підставі більш ґрунтовного вивчення теоретичних, методичних та практичних аспектів професійної підготовки майбутніх медичних сестер у ВМНЗ виділено наступні критерії:

1. *Мотиваційний* – охоплює мотиваційне поле особистості та ціннісні орієнтації, формується на базі інтересів особистості, базується на мотиваційно-ціннісному компоненті готовності, а його показниками є: 1) вміння мотивувати на професійне вдосконалення; 2) система ціннісних орієнтацій.

2. *Знаннєвий* – віддзеркалює рівень теоретичних знань майбутньої медичної сестри та охоплює світогляд, системність мислення, формується на базі теоретико-когнітивного компоненту готовності, включає такі показники: 1) повнота та міцність знань; 2) загальний світогляд.

3. *Діяльнісний* – відображає сформованість практичних умінь і навичок, що базуються на глибокому розумінні значимості професії медичної сестри, а також через систему індивідуальних норм поведінки, у його підґрунтя покладено практико-конативний компонент готовності та наступні показники: 1) сформованість практичних умінь і навичок; 2) здатність до індивідуального стилю діяльності та її планування.

4. *Аналітичний* – побудований на потребі цілеспрямованого розвитку особистісно-професійних рис і якостей медичної сестри, формується на основі рефлексії, базується на практико-конативному компоненті готовності та відображається в наступних показниках: 1) сформованість професійно значущих якостей фахівця; 2) здатність до рефлексії професійної діяльності.

Потреба в оцінці міри вираженості кожного критерію спонукала нас до розгляду питання рівневої градації процесу формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності. У науковій літературі доведено, що вирізнення великої кількості рівнів готовності ускладнює дослідження, оскільки їх важко диференціювати, а застосування лише трьох рівнів може знизити достовірність отриманих результатів. У нашому випадку, визначено чотири рівні (творчий (креативний), достатній (належний), реконструктивний (середній), репродуктивний (низький)) готовності до професійної діяльності.

У майбутніх медичних сестер, що знаходяться на творчому рівні готовності до професійної діяльності внутрішні мотиви активно домінують над зовнішніми. Високою є спрямованість на реалізацію професійної діяльності та задоволеність майбутньою діяльністю медичної сестри. Знання своїх професійних функцій та обов'язків, умінь та навички є творчими, повністю готові до самостійних медичних маніпуляцій. У майбутніх фахівців сформовані милосердя і толерантність як особистісно-професійні риси, які вони активно та невимушено проявляють, притаманна висока ступінь рефлексії. Встановлено високий ступінь до активного самоуправління професійним розвитком, сформоване внутрішнє прагнення до креативності у професійній діяльності.

Для тих студентів, яким встановлено достатній рівень готовності притаманне наступне: більшість мотивів до професійної діяльності сформовані на високому рівні, однак внутрішні мотиви лише в певних випадках переважають над зовнішніми; задоволеність різними аспектами професійної діяльності є переважно високою; достатньо виражена професійна спрямованість; знання професійних обов'язків та функцій достатні; вміння та професійні навички перебувають на високому рівні сформованості, однак не є повністю самостійними; рівень сформованості та прояву особистісно-професійних якостей є достатнім; спостерігається здатність до рефлексивної діяльності та сформоване прагнення до самовдосконалення.

Студенти з реконструктивним рівнем готовності мають такі властивості: в однаковій мірі притаманні як внутрішні, так і зовнішні мотиви; задоволеність різними аспектами професійної діяльності помірно виражена; професійна спрямованість на роботу медичної сестри виражена посередньо; володіють задовільними знаннями та умінями, що необхідні для реалізації професійних обов'язків; милосердя і толерантність проявляють лише найбільш драматичних ситуаціях та випадках; здібності до рефлексії спостерігаються тільки при зовнішньому спонуканні; при необхідності та гострій потребі здатні до самоуправління та самовдосконалення, однак творчість для них нехарактерна.

У майбутніх фахівців з репродуктивним рівнем готовності сформовані лише зовнішні мотиви до професійної діяльності. Загальний рівень професійної спрямованості є низьким, при зовнішніх стимулах середній. Задоволеність від майбутньої професійної діяльності є низькою, спостерігаються низький рівень професійних знань та низька якість практичних умінь. Милосердя та толерантність не сформовані. Притаманний низький рівні сформованості здібностей до рефлексії, самоуправління та креативність відсутня повністю.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, готовність до професійної діяльності є необхідною якістю кваліфікованого фахівця, що працюватиме в медичній сфері. У структурі готовності повинні бути компоненти, критерії та показники. У найбільш загальному контексті кількісна оцінка рівнів сформованості готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності визначається виробленими показниками, що характеризують рівень їх сформованості. Якісна оцінка здійснюється за допомогою опитувальників, анкет, тестів, ділових ігор, що дозволяють оцінити ефективність професійної підготовки.

Проведене дослідження готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності спонукає нас до діагностики стану її сформованості та розробки практичних аспектів, які дозволять вдосконалити готовність на основі впровадження прагматичних засад у професійну підготовку.

1. Концепція розвитку вищої медичної освіти (наказ МОЗ України від 12.09.2008 р. № 522/51) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080912_522.htm
2. Лембрик І. Мотивація до навчання та професійного самовдосконалення при вивченні педіатрії на старших курсах / І. Лембрик // Гірська школа Українських Карпат. Наукове фахове видання з педагогічних наук. головний ред. В. Хрущ. – 2016. – № 15. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» – С. 224–228.
3. Ісаєва О. С. «Професійна цілісність і чесність» майбутніх лікарів / О. С. Ісаєва // Зб. наук. праць «Педагогічні науки». – Випуск LXXII. – Том 2 – Херсон : Херсонський державний університет, 2016. – С. 81–84.
4. Білик Л. В. Деонтологічні навички як невід'ємна частина професійної підготовки медичних працівників до реабілітації пацієнтів з хронічно невиліковними хворобами / Л. В. Білик // Професійна освіта: методологія, теорія та технології : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я.М., 2017. – Вип. 5/1. – С. 45–98.
5. Лапочкин Е. В. Моделирование образовательной среды среднего профессионального образовательного учреждения медицинского профиля : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08. / Евгений Владимирович Лапочкин – Тамбов, 2005. – 256 с.
6. Черкасов С. Н. Оценка значимости мотивационных установок к труду участковых медицинских сестер / С. Н. Черкасов, А. Р. Сараев // Сестринское дело. – 2010. – №7. – С. 20–23.
7. Заїка Є. В. Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання / Є.В. Заїка, О.І. Зимовін // Психологія і суспільство. – 2014. – № 2. – С. 90–97.

Reference

1. Kontseptsiiia rozvytku vyshchoi medychnoi osvity (nakaz MOZ Ukrainy vid 12.09.2008 r. № 522/51) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080912_522.htm
2. Lembryk I. Motyvatsiia do navchannia ta profesiinoho samovdoskonalennia pry vyvchenni pediatrii na starshykh kursakh / I. Lembryk // Hirska shkola Ukrainykykh Karpat. Naukove fakhove vydannia z pedahohichnykh nauk. holovnyi red. V. Khrushch. – 2016. – № 15. Ivano-Frankivsk : DVNZ «Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka» – S. 224–228.
3. Isaieva O. S. «Profesiina tsilisnist i chesnist» maibutnykh likariv / O. S. Isaieva // Zb. nauk. prats «Pedahohichni nauky». – Vypusk LXXII. – Tom 2 – Kherson : Khersonskiy derzhavnyi universytet, 2016. – S. 81–84.
4. Bilyk L. V. Deontolohichni navychky yak nevidiemna chastyna profesiinoini pidhotovky medychnykh pratsivnykiv do rehabilitatsii patsiiientiv z khronichno nevylikovnymy khvorobamy / L. V. Bilyk // Profesiina osvita: metodolohiia, teoriia ta tekhnolohii : zb. nauk. prats. – Pereiaslav-Khmelnitskyi : FOP Dombrovska Ya.M., 2017. – Vyp. 5/1. – S. 45–98.
5. Lapochkin E. V. Modelirovanie obrazovatel'noy sredy srednego professional'nogo obrazovatel'nogo uchrezhdeniya medicinskogo profilya : diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.08. / Evgenij Vladimirovich Lapochkin – Tambov, 2005. – 256 s.
6. SHerkasov S. N. Ocenka znachimosti motivacionnyh ustanovok k trudu uchastkovykh medicinskih sester / S. N. SHerkasov, A. R. Saraev // Sestrinskoe delo. – 2010. – №7. – S. 20–23.
7. Zaika Ye. V. Reflektivnist osobystosti yak predmet psykholohichnoho piznannia / Ye.V. Zaika, O.I. Zymovin // Psykholohiia i suspilstvo. – 2014. – № 2. – S. 90–97.

Рецензент: С.Калаур, кандидат педагогічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка